

Írta: Dettre Erzsébet

Egy magyartanár feljegyzései

A Rákospalotai Leánynevelő Otthonban töltött két félév tapasztalatai

1994 márciusától júniusig, majd helyettesítőként 1995 márciusától négy hónapig dolgoztam a rákospalotai leánynevelő otthon általános iskolájában. Ez a néhány hónap ugyan rövid idő, a sors mégis úgy hozta, hogy az intézet életében több korszakot is átfogott. 1995 tavaszán az intézet igazgatója már nagyon beteg volt, s bár szinte utolsó percéig dolgozott, mégis egyre érezhetőbb volt a gazdátlanság, s egyre kínzóbbá vált az ő személyes jelenlétének a hiánya. Az 1994-95-ös tanév második félévét már nélküle kezdtük, s nekem, féléves kihagyás után visszatérve, nagyon szembeszökő volt, hogy az intézetben a szétesés milyen óriási mértékben fokozódott. Az egzisztencia-féltés, helyezkedés jelei váltak érezhetővé, párhuzamosan a tényleges feladatok elhanyagolásával, az oda nem figyeléssel, az információáramlás minden addiginál nagyobb hiányosságaival, a kényelmes, a nevelési elvek feladását vagy lazítását eredményező megoldásokkal.

Nem sokkal azután, hogy az intézetben tanítani kezdtem, jegyzeteket készítettem, de még csak a magam számára. Akkor még reménykedtem abban, hogy egy értekezleten megvitathatjuk az égető kérdéseket, már csak azért is, mert tapasztaltam, hogy elégedetlenséggel, változtatási szándékkal nem vagyok egyedül. Aztán az értekezletek mindig lehűtötték lelkesedésemet, hiszen bármilyen problémát vetettünk fel, mindig személyeskedés, vagdalkozás, vádaskodás lett a vége. A legutolsó, 1995-ös tanévzáró összejövetel után határoztam el, hogy írásomat – engedve a felkérésnek – közreadom. Úgy tűnt, ez kell ahhoz, hogy hajdani kollégáimat saját és az intézet munkájának, céljainak, módszereinek átgondolására készítse. Mert a hiba egyrészt egyes, posztjukra talán nem a legalkalmasabb vezetők működésében, másrészt viszont az egész intézmény működési rendjében s a hazai gyermekvédelem rendszerén belüli helyének tisztázatlanságában rejlik. Akárhogy is van azonban, a dolgozók aktív részvétele nélkül nem lehet a problémákra megoldást találni, éppúgy, mint az érintett főhatóság szakmai kontrollja és segítsége nélkül.

Írásomat elkészülte után először az intézet jelenlegi igazgatójának, B. Aczél Annának adtam át, aki nem emelt kifogást közlése ellen, de kérte, előbb összdolgozói értekezleten vitassuk meg a dolgozatban felvetett kérdéseket. Az értekezlet lezajlott, s mivel a felvetett kérdéseket – annak általános hangsúlyozásán kívül, hogy mindez rosszindulatú hazugság – senki semmilyen módon nem cáfolta és nem is egészítette ki, apróbb stíláriis változtatásokkal és rövidítésekkel a tanulmányt közlésre bocsátottam.

Az intézetről általában

Magyarországon ez az egyetlen olyan intézmény, amely bűnelkövető fiatalok lányok korrekciós nevelését végzi. Vagyis a bírói ítélettel minimum egy évre idekerült fiatalokat ebben a börtönnél sokkal nyitottabb, sokkal kevésbé szigorú - bár bentlakásos, zárt - intézetben a társadalmi beilleszkedésre kívánják felkészíteni, oly módon, hogy a lányok személyiségkorrekciójával kapcsolatos tevékenységet pszichológus-team végzi, teljes körű egészségügyi gondozás mellett – amint azt a rákospalotai Leánynevelő Intézet máig érvényes Alapdokumentációjában az 1991/92-es tanévre kidolgozott munkatervben olvashatjuk. Hogy ez a cél mennyire valósul meg, arról lesz szó az alábbiakban.

A lányok

1994-95-ben az intézet falai között átlag hatvan gondozott - 18 javítóintézeti növendék (ebből négy-öt folyamatosan szökésben), 12 leányanya 18 csecsemővel és 10 utógondozott - élt, tanult s dolgozott.

Munkám során elsősorban a javítóintézeti növendékekkel kerültem kapcsolatba, hiszen az ő számukra kötelező az iskola, ezért róluk tudok a legbővebben írni. A fiatalkori bűnözés növekvő számának ismeretében – még ha a lányok aránya ezen belül jóval alacsonyabb is a fiúkénál – nyilván meglepő, hogy milyen kevés lányt utalnak a bírók kollektív nevelésre. Ezzel kapcsolatban pár évvel ezelőtt az intézet vezetésében is felmerültek a kételyek, ezért összehívták az ország összes ifjúsági bíróját egy tanácskozásra, ahol aztán kiderült, hogy mindössze ketten ismerték az intézetet, az itt folyó munkát, és tudták, hogy ide is lehet ítélni a fiatalkorú lányokat. Talán erre a tényre vezethető vissza az is, hogy a növendékek jellemző módon az országnak egy-egy területéről jönnek, míg van olyan megye, ahonnan csak elvétve találkoztam gyerekekkel (Vas, Zala, Tolna, Somogy, Baranya), holott a fiatalkorú bűnelkövetők helyi megoszlása nem feltétlenül ezt az arányt mutatja. Mint ahogy az arány sem bizonyítottan reális, miszerint a kb. 40 javítóintézeti növendék közül, akit egy év alatt megismertem, legfeljebb hat-nyolc nem cigány vagy félcigány származású. (Természetesen nem tudok pontos adatot írni, mivel ilyen jellegű nyilvántartás híján csak ránézés, vagy a gyermek beszéde, közlései alapján tudunk véleményt formálni etnikai hovatartozásáról.) A romák ilyen – már évek óta tartó – túltreprezentáltságának okai a cigányság lebukásának nagyobb esélyeitől kezdve a bíróságok elfogultságán keresztül a cigánycsaládok szocializáló hatásának hátrányos megítéléséig igen sokfélék lehetnek. Ezeknek a feltárása fontos szerepet játszhat a bűnözés megelőzésében, illetve a büntetésfajta célszerű megválasztásában, de maga a tény, hogy ott vannak, mindenképpen felveti a cigány szervezetekkel, közösségekkel való szorosabb – nemcsak a zenélésre kiterjedő – együttműködés, másrészt a cigányság tradíciói, kultúrája jobb megismerésének igényét. Jó lenne, ha ezek a szervezetek túltennék végre magukat a hatalomszerzés kicsinyes harcain, az egész cigányságot lejárató belső torzsalkodásokon, és többet törődnének azoknak a segítségével, akik valóban a társadalom leghátrányosabb helyzetű csoportjához tartoznak. Sajnos, ebben a vonatkozásban sem az intézet dolgozóinak, sem nekem nincs jó tapasztalatom a cigány szervezetek, politikusok tevékenységéről.

A lányok cigány származásukat az intézeten belül büszkén vállalják, sőt, nyelvük és zenéjük kicsit hátrországul is szolgál, ahova előlünk visszahúzódhatnak. Olyan erős ez a hatás, hogy azok, akik nem (teljesen) cigányok, vagy csak nem látszanak annak, időnként befestik a hajukat feketére, hogy cigánynak látszanak, átveszik a többiek jellegzetes szlengjét stb. Bár összesen egy-két tanulóval találkoztam, aki szeret olvasni, bizonyos cigány mesekönyvek, nyelvkönyvek vagy egyéb cigány tárgyú irodalom ez alól kivételnek számítanak, mert ezeket szinte mindenki szívesen böngészgeti. Ismerik az Amaro Dromot – a saját példányaimat mindig elkérik – és jól esik nekik, ha látják, hogy mi is érdeklődünk kultúrájuk, történelmük, szokásaik iránt. Szívesen tanítgatnak bennünket is a szavaikra, táncaikra.

A fentiek mellett ugyanakkor jellemző rájuk is a magyar cigányság életérzése, önmaguk és a cigányság lebecsülése (talán gyűlölete), ami miatt szinte a megérdemelt büntetésbe való belenyugvással emlegetik azt a sok iskolai csúfolódást, cigányozást, amit sokszor a tanárok tudtával kellett elszenvedniük. Az ezzel kapcsolatos keserű élmények azonban azt nem zárják ki (sőt, talán éppen előidéznek), hogy ők maguk is találjanak olyan csoportot, amit

„megkülönböztethetnek”, nevezetesen a zsidókat. Bár nem győzik hangsúlyozni, hogy „ők is éppolyan emberek, mint a többi”, azért azt szeretik tudni a nevelőikről, tanáraikról, hogy ki zsidó, ki nem.

Fontos közös vonása az intézetünkbe utalt lányoknak, hogy bár összesen csak ketten voltak egész életükben állami gondozottak, szinte mindegyikük kapcsolatban állt már korábban is a gyermekvédelemmel – állami gondozottként, intézeti neveltként, örökbefogadottként stb. Ennek fényében kétségtelen felvetődik a jelenlegi gyermekvédelmi intézkedések hatásosságának kérdése, hiszen többségük éppen iskolakerülés, nehezen nevelhetőség vagy kisebb törvénysértések miatt került ki már korábban is a családból. (Ha csak az iskolai bizonyítványok tanúságára támaszkodunk is látható, hogy a bűnelkövetés nem derült égből villámcsapásként következett be, hiszen ha egy gyerek már első általánosban magatartására és szorgalmára is a legrosszabb minősítést kapja, és ez így megy tovább esetleg más iskolákban is, sejthető, hogy ott baj van. Hasonlóképpen figyelmet érdemel, ha egy addig jeles-négyes tanuló egyik napról a másikra leromlik, megbukik. Vagyis, lányaink nem a stabilan jó magaviseletű, közepesen vagy jobban tanuló diákok közül kerülnek ki.) Többségüknek nem ez az első törvénysértése, de a tizennégy év alatti gyermekek büntethetlensége és a megfelelő intézmények hiánya – úgy tűnik – a gyermekvédelmet is felmenti a kötelezettségei alól. Vagy súlyos esetben ott vannak a különleges nevelőotthonok...

Ha a gyerekek családját tekintjük, az esetek jelentős részében találkozunk egyszülős felállással korai haláleset vagy válás miatt, az azonban az esetek többségére jellemző, hogy van legalább egy anya, apa, testvér, nagyszülő, aki tehetségéhez mérten igyekezett eddig is gondoskodni róla és most is szeretettel várja vissza növendékünket. Ezt azért is fontosnak tartom kiemelni, mert a tömegtájékoztatás ezzel szemben – nyilván nem magától – olyan képet alakít ki az intézetről, mintha ott csupa elhagyott, otthon súlyosan bántalmazott gyerek lenne. Ez kétségkívül megfelel a javítóintézetek és általában a bentlakásos gyermekvédelmi intézmények fontosságának alátámasztására, de a valóságot nem egészen fedi. Ráadásul arról sem szabad megfeledkezni, hogy sok esetben már komoly férj-élettársi kapcsolata is van a növendéknek, vagyis érzelmileg korántsem olyan elhagyatott, mint azt sulykolják, ezzel szemben a bezártság, a szeretteitől való megfosztottság érzelmileg súlyosan frusztrálhatja.

Néhány – de úgy tűnik, ritka – esetben a bűnözés családi életforma, a szülők, testvérek ki-be járnak a börtönökből. Ez elsősorban, a lopást és az ahhoz társuló egyéb – néha erőszakosabb – bűnelkövetési módokat jelenti. Arról azonban, hogy ez valóban az a megélhetési bűnözés lenne, amiről a romló gazdasági körülmények kapcsán szoktunk beszélni, nem vagyok meggyőződve, sok esetben inkább úgy tűnik, a munkával nem tudnának olyan, az igényeiknek megfelelő életnívót biztosítani maguknak, mint lopással. Nagy baj, hogy ebben a családban a gyerekek eleve erre az életmódra szocializálódnak.

N.R. intézetben nőtt fel, s addig nem is volt vele különösebb baj, de 14 éves korában magához vette az édesanyja, aki a fent említett módon bűnözésből tartotta fenn magát. Nem telt bele egy év, a lányt is elkapták lopásért, s hozzánk került... Azóta, egyik „ballhét” a másik után követi el szökései alatt, legtöbbször családjának többi tagja – apja, anyja, barátja, testvérei – társaságában.

A lányok legnagyobb – főleg budapesti és nagyvárosi – csoportjára jellemző, hogy csavargás közben, a banda vagy élettársa hatására kapott rá a táskázásra, zsebezésre, rablásra, autófeltöresre vagy üzleti lopásra. Nem szükségéből csinálják: számukra ez inkább játék, unaloműzés, sőt, szenvedély, amiről – saját bevallásuk szerint is – igen nehéz

leszokni. A legnagyobb hiba esetükben az unalom és a végtelen érzelmi sivárság. Ide tartoznak egyrészt a kimagaslóan jó képességű és a nem szegény családok gyermekei.

Végül vannak olyan, tradicionális cigány életmódot folytató családból származó lányok, akik számára az első lépést a bűnözéshez vezető úton a férj, az élettárs jelentette, aki – mivel ő maga nem szocializálódott a munkára – lopásra kényszerítette a vele élő kiskorú lányt.

Perspektivikusan nem tűnik szerencsésnek, hogy az általam megismert kb. 40 javító lány közül viszonylag sokan – tudomásom szerint nyolcan – voltak már anyák, vagy lettek azok intézeti tartózkodásuk idején. Egy-két kivétellel nem elsősorban a gyermek iránti olthatatlan vágy vezérelte őket a terhesség kihordásában, sokkal inkább a tradíció, a tudatlanság (már öthónapos volt a terhesség, mikor az intézetbeli vizsgálatnál kiderült), kényelem és az abortusztól való félelem. Érdekes, hogy a legtöbben – ha máshol nem, hát az intézeti egészségügyi oktatáson – hallanak a terhességmegelőzés különböző módszereiről, de sokan félnek a gyógyszerek mellékhatásaitól, másoknak viszont az uruk tiltja, hogy gyógyszert szedjenek, mert aki ilyen módon biztosítja a veszélytelen, szabad szexuális életet magának, az a lány szerintük nyilvánvalóan erkölcstelen. Az egészségnevelésnek a terhesség-megelőzésben nem sikerült nagy eredményeket elérnie; sajnos ugyanezt lehet elmondani az egészséges terhességgel kapcsolatos nevelésről is. Nem találok egyetlen növendékünkkel sem, aki leszokott volna a dohányzásról a terhesség idején. A már megszületett gyermekek többsége a szülői-gyámi felügyelettel kapcsolatos családi veszekedések tárgya, kórházak és rokonok között hányódva tölti élete első éveit, bár anyjuk általában ragaszkodik hozzájuk.

A lányok intelligenciaszintjük szerint igen különbözőek, a fogyatékostól az átlagon felülig. (IQ-juk az általam ismert esetekben 40-től 126-ig terjed) Negyvenből összesen 10 végezte el a 6. vagy magasabb osztályt, mire az intézetbe került. Elég jellemző, hogy fegyelmezetlenek, rossz modorúak, igyekeznek ellenállni minden nevelési szándéknak, és szívesen szegik meg a társadalom (adott esetben az intézet dolgozóit) által megkövetelt vagy elvárt legalapvetőbb viselkedési szabályokat is. Kevesen vannak, akiknél érződik a tanároknak, nevelőknek való megfelelés szándéka, az elemi udvariassági szabályok betartására irányuló igyekezet, s még kevesebben, akiknél ez hosszú távon, s nemcsak egy kívánt cél - eltávozás elnyerése, szabadulás stb. – érdekében áll fenn.

Mentálhigiénés állapotukra legjobban a nagyfokú feszültség jellemző, aminek oka sok esetben neurotikus hajlam, vagy a kinti életkörülményeik zúr-zavarossága saját, eddigi keserves élményeik: rosszul működő család, bántalmazások, halálesetek, betegségek, válások, veszekedések, iskolai megaláztatások, szegénység, csavargás, élettársi kapcsolatok, terhességek, elhagyott kistestvér nevelése, korai gyermekvállalás, bűnözés, börtöntapasztalatok, homoszexuális viszonyok stb. 14-18 éves korukra ezek a lányok annyi – többségében negatív – élettapasztalatot szedtek össze, amennyi szerencsésebb embernek egy életre sem jut. Az eredendően labilis idegállapotot tovább rontja, hogy szinte mind előzetes letartóztatás után kerültek hozzánk, s bár volt, aki ezt az időt helyi, családi kis fogdában élte át, többségük azonban a Markóban, a Gyorskocsi utcában vagy hasonló, kevésbé familiáris helyen töltött hónapokat, esetleg nagykorú bűnözőkkel egy cellában, vagy éppen teljesen egyedül. Az előzetes meg az ezt követő minimum egy éves intézeti bezártság nyilvánvalóan jelentősen fokozza a feszültségeiket. Azt azonban nem lehet tagadni, hogy az utóbbi időben, mióta lazább az intézetben a fegyelem és a zártság, és kisebbek a követelmények a gyerekekkel szemben (korrekciós csoport megszüntetése, büntetések ritkulása stb.), csökkentek a feszültségek, nincsenek olyan nagy „balhék”, mint régen, cserébe viszont a növendékek kicsúsztak a nevelők kezéből.

A nyolc hónap alatt egyetlen növendékkel találkoztam, aki nem dohányzik; legtöbben a szipuzást is megpróbálták már, vagy gyógyszerekkel kábítják magukat, s órákig tudnának mesélni a különböző szeszitalokról, meg az emlékezetes részegségeikről. Az intézetekben, börtönökben oly jellemző „falcolás” pedig itt is gyakori módszer a feszültségek oldására.

Javítóintézeti feladatok megvalósulása

A növendékek testi-lelki egészségének megőrzése

A javítóintézet természeténél fogva összetett, sokszor ellentmondásosnak tűnő feladatot lát el: a növendékeket testi-lelki egészségük megóvása mellett elkülöníti a társadalomtól (bünteti), miközben gondoskodnia kell oktatásukról, korrekciós nevelésükről és személyiségük fejlesztéséről. Vagyis célzottan és tudatosan kell foglalkoznia a beutalt gyerekek fejlesztésével, amit a működési szabályzat szerint vállal is. A pszichológiai gondozás speciális módszereit érvényesítjük a gondozottak különböző köreiben. Az egyéni terápiába minden rászoruló fiataalt be kell vonni, de a csoportterápiás foglalkozásokat (a javítóintézeti nevelteken kívül) az utógondozottak és a leányanyák kis csoportjaiban is megszervezzük.

A pszichológiai gondozás fontos feladata a különösen nehezen nevelhető növendékek, továbbá a neurotikus vagy más, egyéni problémával küszködő fiatal segítése. A pszichológusok ezen kívül biztosítanak rendelési időt az őket problémáikkal felkereső gondozottak számára. Fontos, hogy a pedagógiai munkát közvetlenül is segítse a pszichológiai diagnosztika - mindhárom gondozott körben, de leginkább a javítóintézeti neveltek esetében.

A fenti szép célokkal szemben az intézetben folyó lelki gondozás kérdését egy szóban is el lehet intézni: nincs. Összesen egy pszichológus van, aki az újonnan bekerülő lányok intelligencia-vizsgálatát végzi el, időnként egy-egy növendéket visszahív kis beszélgetésre, és az egy év leteltével elkészíti szabadulására, illetve további benntartására vonatkozó javaslatát. Rendelés, krízis- illetve krízismegelőző terápia és személyiségfejlesztő program semmilyen formában nincs. Ehhez nemcsak több szakemberre, de az intézetbe érkezéskor alapos pszichológiai, pedagógiai és pszichiátriai vizsgálatra is szükség lenne, amelyek eredményéből prognosztizálhatnák a lehetséges fejlesztés irányait. Minden gyerek elé saját mentális-, lelki- és egészségi állapotának és korának megfelelő, reális célokat tűznének ki, összhangban az intézet, mint rendszer működésével, ezt vele is tudatosítanák, és ennek érdekében dolgoznának valóban team-munkában az első perctől kezdve. Sajnos pillanatnyilag ilyesmiről még igényként sem hallottam, sőt a fejlesztés annyira személytelen, hogy még a meglévő pszichológiai diagnózist sem veszik figyelembe a gyerek oktatása-nevelése során. Valójában nem is tudom, ki olvassa el, hiszen a tanáriba el sem jut, vagy az iskolavezetőnél elakad.

Ilyen körülmények között a lányok teljesen magukra vannak hagyva a feszültségeik feloldásában, amit a maguk módján – feleselés, kiabálás, engedetlenség, üvegtörés, „falcolás” - meg is tesznek. Mi mindössze annyit teszünk, hogy az ilyesmiért büntetünk, mire ők még idegesebbek, mire mi még többet büntetünk. Ezen a területen tehát mindenképpen előre kellene lépnie az intézetnek.

1994-ben egy-két lányt súlyos problémára utaló, végletes viselkedése miatt kivittek kezelésre az Országos Pszichiátriai Intézetbe. A kezelés során teljesen elkábultak, mikor pedig a gyógyszerek hatása elmúlt, újra olyanok lettek, mint annak előtte. 1995-hen kevesebb ilyen súlyos magatartászavart észleltek, közülük említésre méltó két eset. P.Cs. szökésekkel tarkított, mozgalmas két és fél évet töltött addig az

intézetben, mely – családjának instabilitása miatt – az egyetlen biztos pont az életében, még ha természetesen lázadzik is ellene. Az idők folyamán – családi bajai és talán a félve várt szabadulás közeledése miatt – feszültsége egyre fokozódott, szinte kezelhetetlenné vált. Bár a vele foglalkozók közül senki sem vitatta, hogy pszichológus vagy pszichiáter beavatkozására van szüksége, semmiféle intézkedés sem történt ez ügyben. Maradt a büntetés és az újabb szökések...

K. T. esetében – akivel instabil lelkiállapota miatt rengeteg baj volt mindvégig és az intézeti tanács - főleg a nevelők szavazata alapján javasolta szabadlábra helyezését – szakembereink nem kis szégyenére éppen a szabadon bocsátásáról rendelkező bírónőnek kellett pszichiátriai kezelésről intézkednie. Ez azért is hiba, mivel a pártfogó, szemben a zárt intézettel, nem tudja garantálni, hogy a gyerek meg is jelenjen a kezelésen.

Fontos feladata lenne az intézetnek a lányok speciálisan a bűnhöz, bűnözéshez való viszonyának korrigálása, a személyes felelősség érzésének felkeltése is. Ilyesmiről szó sem esett ottlétem alatt, az elkövetett tetteket szemérmes hallgatás burkolta, kivéve, ha valamelyikük maga beszélt róla; a lányokat pedig mintha csak szociális okból beutalt gondozottaknak tekintették volna.

A nevelők, pedagógusok nem is igen tudják, hogyan reagáljanak az ilyesmire, mint ahogy arra sem, ha mondjuk a csoportos kimenők alkalmával történik lopás. Az esetek többségében figyelmen kívül marad az egész, legfeljebb a lopott holmit „foglaljuk le”.

Egy alkalommal éppen tőlem loptak el pár ezer forintot. Én magam - nem tudván pontosan, tényleg az iskolában tűnt-e el a pénz – nem is szóltam róla senkinek. Csak a nevelőktől tudtam meg az igazságot, akik a csoportokban folyó pletykákból egészen pontosan megtudták azt is, ki volt a tettes. Az eset természetesen mindenféle következmény nélkül a feledés homályába merült, annyira tehetetlenek voltunk mindnyájan.

Az egészségügyi ellátás terén lényegesen jobb a helyzet, hiszen az intézet lehetőségeihez mérten orvosokat, ápolónőket alkalmaz. Az ápolónők főállásban dolgoznak és huszonnégy órás ügyeletet biztosítanak. Ellátják a kisebb eseteket, gondozzák a betegeket, és a külső rendelőkbe is ők viszik ki a javító lányokat. Az már anyagi kérdés, hogy kevesen vannak, ezért nem mindenkit tudnak azonnal ellátni, és sürgősségi sorrendet kell felállítaniuk. Ennek tudható be, hogy tavaly egy-egy fogfájós növendéknek napokig is szenvednie kellett, míg kivitték az orvoshoz, mert sürgősebb ügyeket kellett előre venni. (Addigra pedig a lyukas foggal már nem lehetett mást csinálni, ki kellett húzni. Legalábbis a tapasztalat ezt mutatja, hiszen minden egyes alkalommal húzással oldódott meg a probléma.) Az orvosok – nőgyógyász, belgyógyász és most már fogorvos is – mellékállásban, hetente egyszer jönnek az intézetbe. (1994-ben még volt pszichiáter is, aki azóta elment.) Az persze más kérdés, hogy az intézet mit tud kezdeni egy olyan súlyosabb betegséggel, ami nem kíván feltétlen kórházi kezelést, de gondos ápolást, vagy például diétát igen. Képes-e az elkezdett ápolás folytatására, a diéta biztosítására? Nem biztos, hogy jellemző, de megtörtént eset az alábbi is:

Egy növendékiünknel hasnyálmirigy-gyulladást diagnosztizáltak, ami szigorú diétát követel, de nem tartották bent a kórházban. Nevelői, ápolói a súlyosan fogyatékos lány saját belátására bízták diétáját, annyit mondtak csupán, hogy ne egyen olyan ételt, amitől rosszul van – de még csak le sem írták neki, melyek ezek az ételek. Maga az érintett nem is tudja, mi baja van, a mai napig epésnek hiszi magát, nem diétázik, és gyakran rosszul van.

Az intézetbe járó orvosoknak tapasztalatom szerint a szokásosnál is nagyobb türelemmel, empátiával kell rendelkezniük. Ezek a fiatalok ugyanis nem szocializálódtak az orvoshoz járásra, az átlagnál jobban félnek is tőle. Egy-egy injekciót vagy egyéb fájdalmasabb beavatkozást a legnagyobb cirkuszok: hisztéria, tiltakozás, kirohanás a rendelőből előznek meg. A nőgyógyásznál a helyzet még rosszabb, gyakran megvizsgálni sem engedik magukat. Ezen persze nem lehet csodálkozni, hiszen ez az a hely, ahová a legfelvilágosultabb, legintelligensebb, legöntudatosabb felnőtt nők, anyák sem szívesen járnak, hát még ezek a gyereklányok, akik oly sokféle, számunkra nehezen magyarázható szokást, tilalmat, szemérmert hoznak magukkal. Szinte felnőtt, sőt, anya létükre a legtöbben még görcsoldót, tampont kérni is szégyellnek a férfi tanároktól, nevelőktől, s a nőktől is csak a legnagyobb titkolózás közepette. (Ez elég problémás akkor, mikor csak férfi éjszakás gyermekfelügyelő van velük.)

Mindezt még akkor is tudomásul kell vennünk, ha közben tudjuk, a kérdéses leány kint prostitúcióval kereste saját és udvarlója kenyerét, vagy nemi erőszakban való részvétel miatt került hozzánk. Nekünk a lányok szemérmérszétét, félelmét, emberi- és női méltóságát tiszteletben tartva, különös tapintattal kell megértetni az egészségügyi beavatkozás fontosságát (esetleg pszichológus, segítségével). Semmiképp sem úgy, hogy a gyerek az orvosnál úgy érezze magát, mint az inkvizíció előtt...

Egy esetben tanúja voltam, amint az ápolónő megígérte a fogyatékos lánynak, aki nem engedte megvizsgáltatni magát a nőgyógyással, hogy kiviszik a kórházba, és ott majd lefogják kezét-lábát. Birkózás lesz – mondta, s ebben a jelen levő nevelők is megegyeztek. Mintegy megnyugtatóképpen még hozzáfűzte azt is, hogy azért nagy baj nincs, mert a lány aláírta, hogy saját felelősségére tagadja meg a vizsgálatot.

Figyelembe véve a bent lakók összetételét, egészségügyi körülményeit, szocio-kulturális háttérét, nagyon jó lenne, ha szintén szakemberek vezetésével anyaságra felkészítő foglalkozásokat tudnánk tartani (nem tévesztendő össze a szexuális életről szóló pusztán biológiai aspektusú felvilágosítással, ami az iskola keretében működik is), valamint az egészséges életmódról szóló felvilágosítást.

(Következő számunkban folytatjuk)